

Recente publicaties

BESPREKINGEN

Laursen, K. 1989. ESTIMATES OF SEA DUCK WINTER POPULATIONS OF THE WESTERN PALEARCTIC. Danish Review of Game Biology 13 (6): 1-22.

In dit artikel wordt de op dit moment bekende kennis over aantallen en overwinteringsgebieden van de Westpalearctische zeeëendsoorten op een zeer overzichtelijke wijze samengevat. De aantalschattingen zijn grotendeels gebaseerd op de midwintertellingen die internationaal door de IWRB (International Waterfowl Research Bureau) worden gecoördineerd, hier en daar aangevuld met in ander kader uitgevoerde tellingen. Van oudsher zijn de mariene eendsoorten het moeilijkst te tellen vanwege hun voorkeur zich te ver van de kust op te houden om betrouwbare tellingen vanaf het land te kunnen verrichten. Vooral hierom werd er in het recentste samenvattende rapport van de IWRB van afgezien om van de soorten Toppereend, Eidereend, IJseend, Zwarte Zeeëend en Grote Zeeëend populatieschattingen te geven (vgl. Rüger *et al.* 1986, IWRB Special Publication 6). Vanwege het in recente jaren toegenomen aantal tellingen van kustwateren per vliegtuig, met name in Zweden, Denemarken, West-Duitsland en in de Nederlandse Waddenzee, meende de auteur nu voor deze soorten wel tot redelijk verantwoorde schattingen te kunnen komen. Zo komt hij voor de Toppereend tot een schatting van 200.000 overwinterende vogels (vooral Kattegat, de oostkust van Schleswig-Holstein en de westelijke Waddenzee). Minder belangrijk zijn de rest van de Oostzee, de Britse kusten (waar een recente afname problemen in de IJslandse broedpopulatie suggereert) en de Zwarte Zee. Verbijsterend is het ontbreken van gegevens van het IJsselmeer, waar toch jaar in jaar uit ruim 100.000 Toppers de winter doorbrengen. Hoewel dit gedeeltelijk dezelfde vogels zullen zijn als de 58.000 die werden opgegeven uit de westelijke Waddenzee, zou mogelijk de totaalschatting met bijna 100.000 kunnen worden verhoogd. Het aantal Eiders in de westelijke Palearctis wordt geraamd op 3 miljoen. De meerderheid hiervan verblijft rond het Kattegat, de westelijke Oostzee, de Waddenzee en de zuidkust van IJsland. In het eerste en laatste gebied vertoeven 's winters meer dan 500.000 vogels. Informatie ontbreekt uit de Zwarte Zee. Eiders lijken duidelijk te zijn toegenomen sinds Atkinson-Willes in 1978 namens IWRB de eerste populatieschatting maakte van 2 miljoen vogels, omdat de hoeveelheid nieuwe informatie sinds die tijd niet is toegenomen. Belangrijke lacunes van informatie zijn te vinden langs de Oostzeekust tussen West-Duitsland en Estland. Niet minder dan 2 miljoen IJseenden overwinteren jaarlijks in Europa, vrijwel allemaal in het Oostzeegebied (met name in het zuidwesten) en langs de zuidkust van IJsland (hier zelfs meer dan 200.000 exemplaren). De westelijke Waddenzee (tussen 500 en 1000 vogels) is de zuidelijkste overwinteringsplaats van enige betekenis. De bekendste soort in deze groep, de Zwarte Zeeëend, wordt geraamd op 800.000 vogels, waarvan 200.000 - 500.000 in het Kattegat. Andere belangrijke plaatsen worden gemeld uit de rest van de zuidwestelijke Oostzee, de weste-

lijke Waddenzee, de Britse oostkust, Het Kanaal en de Straat van Gibraltar. De af en toe zeer aanzienlijke concentraties voor de Nederlandse Noordzeekust (vgl. o.a. recente meldingen in Sula) worden afgedaan met 500 - 1000 vogels in de Voordelta. Een mogelijk belangrijke leemte wordt gevormd door de kust van NW-Afrika. Gegevens uit zeetrek materiaal suggereren dat de overwinteringsplaatsen van de Zwarte Zeeëend althans in Nederlandse kustwateren nogal sterk van jaar tot jaar kunnen variëren, hetgeen zowel de lokalisering als de aantalsschattingen nogal zal bemoeilijken. De Grote Zeeëend tenslotte heeft een geschatte populatiegrootte van 250.000 vogels in het gebied. Concentraties van meer dan 100.000 vogels zijn niet bekend en meer dan 10.000 worden alleen gemeld van de kust van Noorwegen en uit het Kattegat. De zuidelijkste meldingen van grotere aantallen komen uit Het Kanaal en ook voor deze soort ontbreken gegevens uit de Zwarte Zee.

Deze publicatie is een uiterst belangwekkende voor de Nederlandse kustvogelaar, daar ze als eerste een poging doet om alle beschikbare informatie omtrent en aantallen en gebiedskeuze van overwinterend "zeewaterwild" in Europa in kaart te brengen. Dat er enkele duidelijk aanwijsbare omissies in het gepresenteerde materiaal zitten, mag alleen maar als stimulans gezien worden om telresultaten toch vooral zo breed mogelijk toegankelijk te publiceren. Het doet ook deugd te weten dat dit verhaal ook nog niet "af" is. Er wordt op dit moment door de auteur onder auspiciën van de IWRB een internationale databank opgezet voor de opslag van tellingen van zeeëenden, waarin eigenlijk zowel offshore- als kustwaarnemingen van deze vogels in ons land een plaats zouden moeten vinden.

MP

Webb, A., Tasker, M.L. & Greenstreet, S.P.R. 1985. THE DISTRIBUTION OF GUILLEMOTS (URIA AALGE), RAZORBILLS (ALCA TORDA) AND PUFFINS (FRATERCULA ARCTICA) AT SEA AROUND FLAMBOROUGH HEAD, JUNE 1984. Report no. 590, Seabirds at Sea Team, Nature Conservancy Council, Aberdeen.

Dit rapport kwam ongeveer tegelijkertijd uit met het in Sula 3(1) besproken NCC report no. 589 (Concentrations of Auks off the North-east Coast of Britain, August 1984). Het eerder besproken rapport geeft een overzicht van systematische sloopstellingen direct na het broedseizoen. De aantallen ruiende volwassen alkachtigen en hun kuikens werden daarbij geteld. In dit rapport, uitgevoerd tijdens het broedseizoen, wordt een indruk gegeven van de verspreiding van fouragerende alkachtigen rondom de Bempton kolonie, Flamborough Head (Humberside/Yorkshire). Om de verspreiding van de alkachtigen na te gaan werden speciale transecten gevaren. Tegelijkertijd werd de aanwezigheid van broedvogels op de kolonie bijgehouden, werd het voedsel van de vogels onderzocht aan de hand van maaginhouden van geschoten individuen en werd de aanwezigheid van visschen in de transecten nagegaan. Behalve de sloopstellingen werd ook een transect gevlogen met een vliegtuigje.

Tot op een afstand van 115 kilometer van de kolonie werden alkachtigen aangetroffen, maar het was duidelijk dat maar weinig broedvogels vis naar de kolonie brachten van grotere afstanden dan zo'n 30 kilometer. Vroeg in de ochtend waren tussen 26 en 30 km

van Bempton belangrijke concentraties Zeekoeten aan het fourageren.

Er was een duidelijk dagritme aanwijsbaar in de aanwezigheid van concentraties Zeekoeten op zee, aansluitend op de aantallen op de kliffen aanwezige exemplaren. De hoogste dichtheden op zee werden bij zonsopgang aangetroffen en deze vogels bleven daar tot zonsopkomst. Daarna namen de dichtheden af tot een absoluut minimum midden op de dag. Hoe verder op zee, hoe duidelijker dit patroon. Het dagritme sloot perfect aan op veranderingen in het voedselaanbod in de loop van de dag (de Zeekoet fourageerde hier uitsluitend op zandspiering *Ammodytes marinus*). Het dagritme op Bempton wat verschilt van dat op andere Britse Zeekoetenkolonies en de auteurs suggereren dat verschillen in de beschikbaarheid van prooivis daarvoor een belangrijke reden kan zijn. Op de Bempton kolonie broedt de zuidelijke subspecies *U.a. albionis* en het was opvallend dat de maten van de geschoten exemplaren voor deze ondersoort aan de grote kant zijn.

Papegaaiduikers an Alken vertoonden een vergelijkbaar dagritme in dichtheden op zee en opvallend was dat de eerste soort in het algemeen op grotere afstand van de kust werd aangetroffen dan de Zeekoet.

Het rapport beslaat 19 pagina's tekst, 5 kaarten en vele tabellen en grafieken. Geïnteresseerde personen kunnen een exemplaar bestellen bij: Seabirds At Sea Team, Nature Conservancy Council, Wynne Edwards House, 17 Rubislaw Terrace, AB1 1XE Aberdeen, Scotland (tel. 09-44224642863) CJC

Olsen, K.M. 1989. FIELD IDENTIFICATION OF THE SMALLER SKUAS. Brit. Birds 82(4):143-176.

De identificatie van de kleinere jagersoorten (Middelste, Kleine en Kleinste Jager) is altijd een bron van frustraties en controverses geweest. Waarnemers, geconfronteerd met een onvolwassen jager, konden in de populaire gidsen lezen dat onderscheid tussen de onvolwassen jagers gewoonweg niet mogelijk is en als zij te rade gingen bij de diverse tijdschriften die het vaandel der identificatie hoog dragen, dan stuitten zij op een reeks van verwarrende en elkaar tegensprekende artikelen. Zelfs ervaren waarnemers aan onze kust die het toverwoord 'jizz' opwierpen ter verklaring van hun voor leken vaak ongelofelijke prestaties op determinatiegebied, kon men moedeloos en soms zelfs radeloos zien toekijken bij invasies als die van de Middelste Jager in 1985 en van de Kleinste Jager in 1988.

De identificatie van verre jagers, waarmee de zeetrekwaarnemers zo vaak geconfronteerd worden, zal altijd wel een subjectieve zaak blijven. Voor de exemplaren die men dichterbij en langer kan waarnemen kan ik het recente artikel van Klaus Malling Olsen aanraden. Aan de hand van eigen observaties, duizenden foto's, balgen en correspondentie heeft Olsen enige criteria kunnen opstellen voor de identificatie van de kleinere jagers. Te zamen met de prachtige illustraties van Lars Jonsson zal dit artikel voorlopig de enige standaard op dit gebied blijven. Wat echter ook tot uiting komt is dat een sluitende determinatie in sommige gevallen nauwelijks mogelijk is. Vooral de beschrijving en foto's van juveniele donkere fase jagers doen mij de rillingen over de rug lopen. Dergelijke en andere van het 'gewone' beeld afwijkende

exemplaren zullen altijd wel het onderwerp van controverses blijven. Over de diverse oudere onvolwassen jagers en winterkleden weet Olsen een stuk minder te vertellen; eenvoudig weg door het ontbreken van gegevens over deze kleden. De vele foto's illustreren vaak goed de beschreven criteria ter identificatie, maar sommige van die foto's hadden wel door een verklarende tekst begeleid mogen worden. Een ieder die zich nu wil werpen op de determinatie van jagers kan ik aanraden alles wat men over dit onderwerp gelezen heeft te vergeten en gewoon dit artikel te lezen. Als men er dan nog niet uitkomt kan altijd het toverwoord 'jizz' nog dienst doen.

LS